

HIREK

Dr. Szádeczky K. Gyula halála.

Alig volt folyóiratunknak olyan füzetek, amelyben olvasóink nem találkoztak volna dr. Szádeczky K. Gyula ny. egyetemi tanár geológiai tanulmányaival. Negyven éven át utolsó leheletéig frissen és lelkesedéssel munkálkodott itt Erdélyben és számtalan tudományos eredménnyel gyarapította a földünkről való ismereteinket. Példát mutatott mindnyájunknak nemcsak abban, hogy miképpen kell szeretni ezt a földet, amelyel lelkünk elválaszthatatlanul összefonódott, hanem abban is, hogy miképpen kell érte dolgoznunk s hiányos eszközökkel is a tudományosságát szolgálnunk. Az igazságért hevülő tudós volt, mindenkit lenyűgöző, tiszta, nemes, fennkölt egyéniség.

Halála alkalmával az E. M. E. a következő gyászjelentést adta ki: „Az Erdélyi Múzeum-Egyesület mély fájdalommal tudatja, hogy az E. M. E. Természettudományi Szakosztályának elnöke és az E. N. M. Ásványtárának igazgatója, Szádeczky és Kardosfalvi Szádeczky-Kardoss Gyula dr. ny. egyetemi tanár, főgeológus, életének 75. évében f. hó 7-én elhunyt. Temetése a helybeli köztemető halottas csarnokából f. hó 10-én vasárnap déli 1/2 órakor lesz a református egyház szertartása szerint. Szádeczky-Kardoss Gyula dr. élete és örökbecsű tudományos munkássága párhuzamban haladt az Erdélyi Múzeum-Egyesület életével. Nagy halottunk közel 40 évig volt az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek fáradszorgalmas munkása, kinek emlékét az emberi emlékezésen túlmenőleg az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadványaiban megjelent nagyértékű munkái örökre biztosítják az

utókornak. Cluj, 1935. november hó 7-én.“

Az Egyesület alelnöke és titkára személyesen fejezte ki az E. M. E. részvétét a gyászoló családnak, a temetésen pedig *dr. Róth Hugó* alelnök az Erdélyi Múzeum-Egyesület nevében és *dr. Balogh Ernő* szakosztályi titkár a Természettudományi Szakosztály részéről mondott megható búcsúszavakat és helyezett koszorút a koporsóra.

Az E. M. E. választmánya a december 20-án tartott ülésén elhatározta, hogy nagyérdemű volt szakosztályi elnökének és tár igazgatójának emlékére külön *emlékhönyvet* ad ki tanítványainak és munkatársainak a dolgozataiból. Ugyanebben a kiadványban gondoskodik arról is, hogy Szádeczky K. Gyula élete és tudományos munkássága beható méltatásban részesüljön.

Barabás Samu ünneplése.

A Székely Nemzeti Múzeum igazgató-választmánya november hó 17-én nagyszámú közönség részvételével meleg ünneplésben részesítette Barabás Samut, az ősz tudóst, a Magyar Tudományok Akadémia tagját, születésének 80 esztendő, történetírói munkásságának 50 éves fordulóját és a *Székely Oklevéltár* VIII. kötetének megjelenése alkalmából. Az ülést *báró Szentkereszty Béla*, az igazgató-választmány alelnöke, nyitotta meg *dr. Török Andor*, az igazgató-választmány elnöke, és *Csutak Vilmos* a Székely Nemz. Múzeum igazgatója, ismertette és méltatta Barabás Samu munkásságát. Életének főműve, a nyolc kötetes *Székely Oklevéltár*, mely a M. Tud. Akadémia kiadásában jelent

meg, ötven esztendő kitartó kutatásának az eredménye. Ez a hatalmas gyűjtemény 218 oklevelet és oklevélkivonatot tartalmaz, mégpedig a XIII. századból 5, a XIV. századból 18, a XV. sz.-ból 95, a XVI. sz.-ból 78, a XVII. sz.-ból 21 és a XVIII. századból 3 oklevelet. A legrégebb 1219-ből, a legújabb 1776-ból való. Együttesen a magyar-székely köztörténet részleteit megvilágító és tisztázó adattár, a székelység multjának legfontosabb forrása, a magyar oklevélkiadás mintája. Barabás Samunak áldozatokban és eredményekben gazdag élete — Csutak Vilmos szavai szerint — „tündöklően megtestesítő példája azoknak az ősi erényeknek, melyek népünket ezen az őseink kiontott vére és haló porai által megszentelt Székelyföldön idáig megtartották.“ Az emlékünnepelet az Erdélyi Múzeum-Egyesület üdvözlő átiratának felolvasása zárta be, amely meleg szavakkal fejezte ki örömét, hogy a tudományos világ e nagyszabású munkát Barabás Samutól megkaphatta.

Két magyar emlékkiállítás.

Rákóczi Ferenc halálának kétszázéves fordulója alkalmából a Magyar Nemzeti Múzeum összegyűjtötte a Rákócziak korára vonatkozó ereklyéket. Mányoki Ádám, Richter Dávid és néhány ismeretlen festő képein kívül együtt láthattuk itt a zborói várból való butorokat, pásztorjeleneget ábrázoló falkárpitokat, több fegyvert, ruhadarabot és a kuructáborban használt nagyöblű ú. n. török sípokat (tárogató). Meghatottsággal szemléltük a Rákóczi rodostói sírjából való rózsafüzért, a nyakról lekerült zöld díszkővet, halotti köntösét, magyarszabású nadrágjának egy darabját s arannyal hímzett szemfedőjét. A Széchenyi-könyvtár öt tárlóban állította össze e korra vonatkozó válogatott nyomtatványait, a híres „Recrudescunt“ kezdetű kiáltványt, Rákóczi imájának egy példányát s

imakönyvét. Itt láttuk a Szencsey-kódexet a kurucköltészet legszebb darabjaival, Mikes Kelemen Törökországi Leveleit, Rákóczi diplomáciai levélváltásának sajátkezű fogalmazványait, gyömrői hadibeszédét, az ónodi országgyűlés jegyzőkönyvét s Erdély fővárosának 1707-ben tett hűségnyilatkozatát. A kiállításból a nagyműveltségű, a különböző művészetekben jártas Rákóczi-család nyugateurópai összeköttetéseit, fennkölt szellemét s nemes eszmévilágát ismerhették meg a látogatók.

A Pázmány Péter-tudományegyetem háromszázéves fennállásával kapcsolatban az Egyetemi-könyvtár vezetősége Pázmány-emlékkiállítást rendezett. Kiállításra kerültek Pázmány összes kéziratai, köztük a legbecsesebb: az egyetem 1635. november 13-i keletű alapítólevele. Felsorakoztak továbbá a nagynevű egykori diákok indexei, anyakönyvi lapjai, vizsgajegyzőkönyvei s egyéb emlékei. Helyet kaptak továbbá a kiállításon az egyetem világhírű tanárai is: így Jedlik Anyos dinamója, báró Eötvös Lóránd híres ingája s Lenhossék Mihálynak finom anatómiai metszetei, amelyek a magyar tudományosságának világraszóló büszkeségei.

Dr. Gergely Pál.

Nemzetközi dermatológiai kongresszus.

Ez év szeptember 13—21. napjain zajlott le Budapesten a IX. nemzetközi dermatológiai kongresszus, amelyen 1046 kiküldött vett részt a világ minden részéből. Külön dolgoztak a bizottságok és külön folytak az előadások. A bizottságok azokat az égetően szükséges kérdéseket tárgyalták meg, amelyeket a dermatológia fejlődése reformokra kényszerít. Így megállapították a bőrgyógyászati szakkifejezéseket, a betegségek helyesebb és logikusabb csoportosítását s a dermatológia tanításának átdolgozását. A tudományos tárgyalás keretében 412 előadás hangzott el,

amelyek a kongresszus kiadásában kerülnek az egész világ dermatológusainak a kezébe. A kongresszussal kapcsolatban 140 betegbemutató volt s ezenkívül kiállításra került a budapesti bőrklinika nagyértékű régi bőrgyógyászati vonatkozású könyvgyűjteménye, továbbá itt volt először együtt látható az összes eddig felismert bőrbetegségeket okozó gombafajok tenyésztete. A tudományos munkán kívül a kongresszus a népek szociális higiéniájával is foglalkozott és tárgyalta azokat a tárgyköröket, melyek a modern államok népességi szempontjából legfontosabbak. A kongresszus résztvevői megvitatták azokat a módokat (házasság előtti orvosi vizsgálat, antivenerás törvények, szexuálpedagógia), amelyekkel a nemibetegségek terjedését meg lehet gátolni, megbeszélték a preventív intézkedéseket s elfogadták a Neuber debreceni egyetemi tanártól ajánlott elemi iskolások kötelező vizsgálatát. Megtárgyalták továbbá az állati fertőző és többnyire igen veszedelmes bőrbajoknak az emberre való áttérjedését, s rámutatva ezeknek a betegségeknek nagy szociális veszélyére, megjelölték azokat a módokat, amelyekkel e bajok továbbterjedése megakadályozható.

Sven Hedin

és a magyar tudományosság.

Sven Hedin, a világhírű svéd utazó, december 7-én felolvasást tartott Budapesten a Földrajzi Társaság meghívására s ekkor érdekes nyilatkozatot tett arról, hogy milyen hatással volt rá a magyar tudományosság. „El kell ismernem, — mondotta, — hogy a magyar kutatók szinte döntő hatást tettek pályámra. Vámbéry akkor járt Ázsiában, amikor én megszülettem. Könyve legkedvesebb ifjúkori olvasmányom volt. Később az a megtiszteltetés ért, hogy ő írta az előszót első könyvemhez és már abban bejelentette a tudományos világnak, hogy tőlem még sokat remél-

het. Keleti tanulmányaim során Körösi Csoma Sándor nagy tibeti szótára értékes forrásmunka volt számomra. Az ő élete, fölfedező útjai ösztökéltek, amikor veszedelmes tibeti utamra indultam. Meg is látogattam a Khanum-kolostort, ahol Körösi Csoma hosszú ideig tartzkodott s voltam a darzsilingi sírjánál is. Életem legnagyobb felfedezése, a Transzhimalája, tulajdonképpen az idősebb Lóczy Lajos elméletének igazolása volt. Én gyakorlatilag bizonyítottam be azt, amit a nagy magyar tudós a tudományos világnak előre bejelentett. És legutóbbi utamon, mely majdnem életembe került, ahányszor Ánsi városában tartzkodtam, a nagy karaván-központon, a középázsiai sivatagok szélén, mindig a kedves Széchenyi Béla gróf barátomra kellett gondolnom, aki felfedező útján idáig hatolt.“

Szellemi munkanélküliség.

Az utóbbi két évben a munkanélküliség világszerte egyre fokozódott a szellemi munkások körében. Ma alig van ország vagy szellemi foglalkozás, amely ne érezné ennek a súlyos hátrányait. Ez az általános megállapítása annak a legújabb jelentésnek, amelyet a genfi *Nemzetközi Munkaügyi Hivatal* erről a kérdéssel kidolgozott. Megállapítja, hogy az egyetemi diákok száma 1913. és 1935. között mindenütt 30—37%-kal növekedett, tehát jóval meghaladja a lakosság számának növekedését. Németországban pl. évenként mintegy 10.000 okleveles ifjúra van szükség az üres állások betöltése céljából s e helyett 1929 és 1933 között évenként átlag 25.000 diák végezte el az egyetemet. Olaszországban 1913. és 1933. között az orvosok száma 119%-kal emelkedett, holott a lakosság számának az emelkedése csupán 17% volt. Az északamerikai Egyesült Államokban 1932-ben mintegy 3000 orvosi állás üresedett meg, viszont az orvosi egyetemek közel 5000 oklevelet osz-

tottak ki. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal jelentése azt is kiemeli, hogy igen sok szellemi foglalkozás körében „végleges munkanélküliség“ mutatkozik, ami a szokások változásának és a technika fejlődésének tulajdonítható. Így pl. a rádió és a gramofon fejlődése akkor is súlyos helyzetbe döntötte volna a zenészeket, ha nem lett volna gazdasági válság. Más szavakkal ez annyit jelent, hogy ha a gazdasági válságot sikerülne is leküzdeni, akkor is bizonyos hivatások körében a kereslet ma jóval kisebb lenne, mint azelőtt volt.

A szellemi élet hanyatlásnak indult.

Most jelent meg a newyorki *Institute of International Education* tizenhatodik jelentése, amely az intézet munkájának ismertetésén kívül jelentős megállapításokat tartalmaz a nemzetközi szellemi élet mai állapotára vonatkozólag is. Ez a Nemzetközi Nevelésügyi Intézet az Egyesült Államok félhivatalos szerve, mely a nemzetközi szellemi együttműködés kiépítésében és irányításában tölt be fontos szerepet. Az elmúlt évben pl. 159 európai és 200 amerikai, jórészt végzett főiskolás részére biztosított ösztöndíjat, ezenkívül 6 európai tudós amerikai felolvasó körútját készítette elő, akik 115 előadást tartottak. Az intézet igazgatója, Duggan Stephen, nemzetközi vonatkozású állásánál fogva az év jelentős részét úton tölti és alapos ismerője nemcsak az euró-

pai, hanem a délamerikai és más tengerentúli országok szellemi életének is. Éppen ezért a jelentésében foglaltak a nemzetközi szakértő megállapításainak tekinthetők. Duggan az elmúlt év szellemi vonulatában a nacionalista és militarista irányok erősödését látja. Politikai téren föltűnően csökkent a Népszövetség tekintélye, gazdasági téren a megnemértés, az önellátásra törekvés, a vámfalak emelésének a korszaka jelentkezik. Szellemi téren pedig, Duggan nemzetközi tapasztalatai szerint, az egyéni szabadság elnyomására való törekvést láthatjuk. Azt írja, hogy még a független egyetemi intézmények életébe is igyekeznek belenyúlni a kormányhatalom s így az egyetemek és főiskolák lassanként megszűnnek a gondolat-, vélemény- és tanítás-szabadság otthonai lenni. Megítélése szerint a világpolitika és a gazdasági válság zűrzavarában a szellemi élet hanyatlásnak indult s mindenütt általános visszafejlődés mutatkozik. Ezeket a súlyos megállapításokat minden művelt ember megdöbbenéssel olvashatja. A szellemi életet, amely a történelmi haladás útmutatója, mindenkor a szabadság élteti és táplálja. Ahol ebbe a lelki világba erőszakos hatalom nyúl bele, ott a szellemi élet, a társadalmi és humanista tudományok fejlődése nemcsak megáll, hanem megindul a visszafejlődés is és a hanyatlás kora kezdődik. Duggan meglátását nagyon meg kellene szívlelniök a világ hatalmasainak.